

Upholding and Upkeeping

פרשת כי-תבוא תש"פ

DEUTERONOMY

PARASHAS KI SAVO

27 / 13 - 28 / 2

and Benjamin. ¹³ And these shall stand for the curse on Mount Ebal: Reuben, Gad, Asher, Zebulun, Dan, and Naphtali. ¹⁴ The Levites shall speak up and say to every man of Israel, in a loud voice:

¹⁵ 'Accursed is the man who will make a graven or molten image, an abomination of HASHEM, a craftsman's handiwork, and emplace it in secret.' And the entire people shall speak up and say, 'Amen.'

¹⁶ 'Accursed is one who degrades his father or mother.' And the entire people shall say, 'Amen.'

¹⁷ 'Accursed is one who moves the boundary of his fellow.' And the entire people shall say, 'Amen.'

¹⁸ 'Accursed is one who causes a blind person to go astray on the road.' And the entire people shall say, 'Amen.'

¹⁹ 'Accursed is one who perverts a judgment of a proselyte, orphan, or widow.' And the entire people shall say, 'Amen.'

²⁰ 'Accursed is one who lies with the wife of his father, for he will have uncovered the robe of his father.' And the entire people shall say, 'Amen.'

²¹ 'Accursed is one who lies with any animal.' And the entire people shall say, 'Amen.'

²² 'Accursed is one who lies with his sister, the daughter of his father or the daughter of his mother.' And the entire people shall say, 'Amen.'

²³ 'Accursed is one who lies with his mother-in-law.' And the entire people shall say, 'Amen.'

²⁴ 'Accursed is one who strikes his fellow stealthily.' And the entire people shall say, 'Amen.'

²⁵ 'Accursed is one who takes a bribe to kill a person of innocent blood.' And the entire people shall say, 'Amen.'

²⁶ 'Accursed is one who will not uphold the words of this Torah, to perform them.' And the entire people shall say, 'Amen.'

26. אֲשֶׁר לֹא יִקִּים — Who will not uphold. The nation accepted a curse upon anyone who does not uphold all of the Torah (Rashi). Ramban explains this to mean that every Jew must accept the Torah's validity in full, and dare not claim that even one of its commandments is not relevant. However, this curse is not imposed on any Jew who commits a sin, only on one who denies that a part of the Torah is God given or relevant.

Ramban cites approvingly a view in the Jerusalem Talmud (Sotah 7:4) that this curse applies to anyone who can influence others to be loyal to the Torah, but does not care to do so, especially people in positions of authority, who have the

פרשת כי תבוא

מראש צורים

324

בכלל ובפרט

לתשומת לב מיוחדת ראוי הפסוק החותם את סדרת הברכות והקללות. לאחר אחד עשר הברכות וה"ארויים" שפורטו בתורה, בא "ארור" נוסף, שגם הוא כקודמיו נאמר מתחילה בחיוב, בלשון "ברוך", ולאחר מכן גם בצורת השלילה: "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם".

גם במשקל ראשון, בולט השוני שבין פסוק זה לכל אלו שקדמוהו. בעוד שהראשונים נסובים על חטאים מסויימים, פסוק זה דן בצורה כוללת בכל דברי התורה. כך אמנם כתב רש"י בפירושו: "כאן כלל את כל התורה כולה וקבלה באלה ובשבעה".

אולם תמוה, מאחר שנאמרה. כאן הכרוה כוללת על כל מצוות התורה, מדוע פורטו בתורה לפני כן עבירות מסויימות אחדות? ומה בין העונות החמורים שהתורה מצאה לנכון לצוות לפרטם במעמד זה בפני עצמם, לשאר כל המצוות והאיטורים שאת כולם קיבלו ישראל עליהם ב"ברוך" וב"ארור"?

השיבו המפרשים ששוני רב קיים בין העבירות שנתפרשו ב"א" ה"ארורין", לבין כלל התורה המוזכרת ב"ארור" הכללי. נצטט את מה שכתב בזה הט"ו, בספרו "דברי דוד", שה"ארור" הכללי האמור בענין מוסב רק על מי שעובר עבירות במרד ובמעל כלפי מעלה, בעוד ש"א" הארורין המפורטים, חלים גם על מי שעושה אותם בלא כוונה למרוד במלכות שמים. כלשונו:

לא דמו הכלל לפרט. דבכלל אם עובר אחד על אחד מהם אינו בכלל "ארור", אלא אם כן כוונתו למרוד נגד הקב"ה, ועל כן אמר "לא יקים", ולא אמר "אשר לא עשה כל התורה..." אבל בפרטים אפילו אינו עושה כדי למרוד, אלא שעובר אחד מהם במזיד, הוא בכלל "ארור".

ועל דרך הפשט הארור הזה בא על המתפלטים האומרים שהן אמת שהתורה קיימת לעולם, אבל רק פנימיות ורוחניות התורה שהם אצולים מה, אבל מעשה המצוות שיסודם במעשה האדם, שתבונתו שונה מזמן לזמן וממדינה למדינה, הייתכן שמעשה אחד לכולם?! ולזה אמר "אשר לא יקים את דברי התורה", פירוש שלא יעשה אותה לדבר קיים לעד.

הבקי בדברי ימי ישראל יודע כמה הרס נטעו השיטות הפילוסופיות שעליהן מצביע המלבי"ם, בכרם בית ישראל, ואין תימה שהתורה קבעה על כך "ארור" מיוחד.

מזמר לדבר אחד

כאמור, לפי דברי הרמב"ן ה"ארור" האחרון אינו דן בעבירה מסויימת שאדם עובר עליה למעשה, אלא בגישה כוללת אל כל המצוות. התפיסה השגויה הכוללת חמורה בהרבה מכל מעשה שעושה אדם, גם אם מעשה זה כשלעצמו חמור למדי.

עניין זה עשוי לבלוט אפילו במצווה קלה שאדם מקיימה או נמנע מלקיימה. הנה למשל ידענו כי עונשו של המבטל מצוות עשה הוא קל יחסית. הגמרא גם קובעת (יומא פ, א) כי התשובה על החמצת מצוות עשה הינה קלה לביצוע, "אינו זו משם עד שמוחלין לו". אולם כל זה אמור

על הימנעות מהמעשה, בעוד שאם הגישה אל המצווה פגומה, אפילו אם המדובר במצוות עשה בלבד, הרי זה מן החמורות שבחמורות.

קובץ כי תבוא שיחות תנג

ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם (כו:)

כתב ר' יונה יונתה כינה שמעה זאת כי הוא עיקר גדול, אמת כי יש צדיקים שנכשלים בחטא לפעמים כענין שנאמר כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אכן כובשים את יצרם מאת פניהם ואם יפלו בחטא פעם אחת לא ישנו לו ונקוטו בפניהם וחוזרים בתשובה, אך כל אשר אינו נזהר מחטא ידוע ואינו מקבל על נפשו להשמר ממנו גם אם הוא מהעונות הקלים, אע"פ שהוא נזהר מכל עבירות

דבריו אלו הוא מסתמך על מה שכתב הרמב"ן (ואמנם מדברי הרמב"ן משמע שהוא חולק בזה על פירושו של רש"י) ש"ארור" זה, האחרון, מכונן למי שאינו מכיר בסמכותן של המצוות, או אפילו בסמכותה של מצווה אחת כלשהי. אלו דברי הרמב"ן:

ולמו דעתי כי הקבלה הזאת שיודה במצוות בלבו ויהיו בעיניו אמת, ויאמין שהעושה אותן יהיה לו שכר וטובה והעובר עליהן יענש, ואם יכפור באחת מהן או תהיה בעיניו בטילה, לעולם הנה הוא ארור, אבל אם עבר על מהן כגון שאכל החזיר והשקץ לתאוותו, או שלא עשה סוכה ולולב לעצלה, אינו בחרם הזה... והנה הוא חרם המורדים והכופרים...

לדברי הרמב"ן, הביטוי "יקים" משמעותו הכרה בתוקפן המחייב של המצוות, כדרך שנאמר (אסתר ט, כו:): "קיימו וקיבלו היהודים", שהביטוי קיימו מקביל ומשלים לאמור בהמשך שקיבלו עליהם את המצוות.

[בהקשר זה יצויינו דברי המלבי"ם, המפרש על פי הפשט, ש"יקים" הוא מלשון חי וקיים, דהיינו בעל תוקף נצחי.

שבתורה קראוהו חכמי ישראל מומר לדבר אחד, ואת הפושעים נמנה וגדול עונו מנשוא כי אם יאמר העבד לרבו כל אשר תאמר אלי אעשה זולתי דבר אחד כבר שבר עול אדוניו מעליו והישר בעיניו יעשה, ועל הענין הזה נאמר ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ביאורו אשר לא יקבל על נפשו לקיים כל דברי התורה מראש עד סוף יוורה על זה אשר לא יקים לעשות ולא אמר אשר לא יעשה אותם" (ש"ת א, ו).

התעוררות כיצד

והנה יתמהו רבים, איך וכיצד ניתן לטעום מן הפרי, הצומח לתפארת על ראש אילן ההתעוררות ההולך ופורח בימים נשגבים אלה?

התשובה היא, כי בראש ובראשונה צריך להיות בימים אלו - יותר מאשר בכל השנה - מ'מארי דחושבנא. ותחילת החשבון צריכה להיות בהתבוננות מהלך שנתו, מראשית השנה ועד אחרית שנה. וכאשר יתבונן ויזכר כאבן-נגף שנתקל בה בעבודתו במשך השנה, הרי זו לו נקודה חזקה להתבוננות כיצד לשפר ענין זה, לכל יתקל בה שוב.

ודבר ברור הוא, שאי אפשר להתעסק ברפואת הנפש, בטרם נדע מהות מחלתה. וכבר האריכו בנקודה זו, בכל ספרי המוסר, כי מחלת הנפש - כמוה כמחלת הגוף. וכשם שאי אפשר לרפא את האדם בטרם נחקור מה הם מכאוביו, כך לא יוכל האדם להתעורר בתשובה ומעשים טובים כל זמן שאינו יודע מה חטאו ומה פשעו.

קבלת עול

כבר הזכרנו בכמה מאמרים, את המשפט המעורר, שכתב מרן היחזון איש * באחת מאגרותיו, שלמד מרבנותיו כי בכל דבר ודבר יש להתייעץ עם ארבעת חלקי השולחן ערוך!

עומק משמעותו של משפט זה הוא, כי מטבעו של אדם שהוא חובב חירות! ללמוד - כן, להתפלל - כן, ולעשות מעשים טובים - אף זה מתקבל. אבל לחיות בכל עת ובכל רגע, באופן כזה של 'קבלת עול', כאשר כל תנועה תהיה מקובלת ומרצצה על כל חלקי שולחן ערוך, הרי זה נראה לאדם כמעט כמו לעלות השמימה. מפני שהאדם מטבעו חפץ בשחרור, ואינו מסוגל לחיות עם עול תמידי, כאמור.

וזו באמת המטרה של השופר שאומר לנו: 'עורו ישנים משנתכם, כלומר הוא מעורר אותנו מתרדמת הדמיון המקיף אותנו תמיד כאילו כל אשר עמנו על צד הטוב ביותר, וכי די בתורה ובמעשים טובים שלנו! בו בזמן שבאמת אין די בכך, כי 'דרך ארץ קדמה לתורה', והיראה צריכה להיות קודמת לחכמה, ואין זה אפשרי - אם אין מתכננים את כל הליכותינו על פי ההלכה.

11 ילקוט לקח טוב ר"ב ע"ג

דברי רבינו יונה ז"ל, אומר הגר"מ רובמן זצ"ל בספרו "זכרון מאיר", מבהירים לנו שני מצבים בעולמו של החוטא: מצד אחד, אפילו כאשר הוא נכשל בעבירה, הוא יכול להציל את עצמו על ידי חזרה בתשובה. מאידך, אם ישנה באיולתו ולא ימהר לשוב בתשובה, תחול עליו קללת "ארור אשר לא יקים" וגו'. ומה נפלאו דברי רבינו יונה ז"ל בסימן ג' שם: "ולא ימצא איחור התשובה זולתי בעמי הארץ, אשר הם ישנים שוכבים, ולא ישיבו אל לבבם, ולא דעת ולא תבונה להם, למחר להימלט על נפשם. ויש מהם נדחים מעל ה' ברוך הוא, ולא יאמינו לעונש ההטא, ואמרו חז"ל (ברכות יט): אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום כי באמת עשה תשובה".

לפני שהגמי שם הגיעה למסקנה שבוודאי עשה תשובה, היתה סברה לומר "שמא עשה תשובה"; אך אפשרות זו נדחית מיד מתוך תמיחה, כיצד יתכן להעלות על הדעת שתלמיד חכם עבר עבירה בלילה, ולמחרת אנו אומרים רק "שמא עשה תשובה"? כי אם תלמיד חכם הוא ודאי שיחוש להינצל על ידי התשובה, והאיחור ימצא רק אצל עמי הארץ אשר הם ישנים שוכבים.

ומכאן נבוא חשבון, דמי שמחשיב את עצמו כתלמיד חכם חייב לבדוק את עצמו: האם הוא ממהר לשוב בתשובה אחרי כל חטא שנכשל בו? אם אכן כך הם פני הדברים

7 לתת פרשת כי תבא עילוי שיג

להזהר מפריקת עול אפילו במצוה אחת

"ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם" (כו. קמא) ביאורו אשר לא יקבל על נפשו לקיים כל דברי התורה מראש ועד סוף יורה על זה אשר לא יקים לעשות ולא אמר אשר לא יעשה אותם" (רבינו יונה ש"א אות ו')

ביאר הגה"צ רבי נפתלי הירץ הלוי זצ"ל גאב"ד יפו מתלמידי הגר"ס: רבינו יונה מביא ראייה מהפסוק שכל שאינו רוצה לקבל על עצמו כל דברי התורה מראש ועד סוף הוא כאלו לא קיים כלל אף את אותם דברים שעשה וכל קיומם לא נחשבת מחמת עול מלכות שמים, כי כל מה שעשה אינו מצד קיום רק מצד שישרים בעיניו.

ישורון כרך כ"ה עמ' קמ"א

8 ברוח זו כתב ה"חפץ חיים" (בפתיחת ספרו) שאם אדם אינו מקבל על עצמו להזהר אפילו רק בשמירת הלשון, עלול הוא להיכלל ב"ארור" חמור זה.

מיון שבשאת נפש עובר על איסור החמור הזה, והוא מחויב דבר זה של תורת ה' אצלו להפקר, (הריהו) כמו שאר מומר לכל התורה כולה, ועל כן גדול עונו מנשוא.

* נמצא שהיחס המזולז והמיקל ראש נוסך מימד של חומרה בכל אחת מן המצוות, וזאת קיבלו ישראל על עצמם במעמד כריתת הברית שבין הר גריזים וחר עיבל.

9 אהרן ספר דברים משה אכ"ט קיום המצוות מתוך הכנעה ועבדות

"ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמין" (כו. כו)

ביאר המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל, שאופן קיום המצוות עליו להיות אחוז בתכונת העבדות. והרמב"ן בפירושו עה"ת מכאן את הדריה "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (שמות כ-ב), לא נאמר "אשר בראתי שמים וארץ" אלא "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", מה המיוחד ביציאה ממצרים דוקא? וכיאר, משום שמכח היציאה הזו נעשינו מוכרחים בעבודתו, כי יצאנו מלהיות עבדי פרעה, אל רשותו של מקום - להיות עבדיו, וזה מחייב את עבודתנו. אם כן, מטרת המצוות - להיות עבד ה', אין המכוון בהן שיקיימן האדם משום שזה רצונו האישי, אלא מחמת הכרח וחובת עבדות.

לאור דברים אלו מובנת היטב הגדרת רבינו יונה על זה שלא מקבל על עצמן להשמר אפילו מחטא אחד שהוא פורק עול. אדם זה מופקע לחלוטין, שכן גילה בהנהגתו כי דרכו בקיום המצוות אינה דרך עבדות כלל, והא ראייה - מצוה שאינו רוצה לא יקיימה, בכך פרק עול אדוניו מעליו.

זהו גם עומק דברי הרא"ש ב'ארחות חיים' (ליום ראשון אות כה) כי מי שאינו מאמין ב'אשר הוצאתיך מארץ מצרים', אף ב"אנכי ה' אלקיך" אינו מאמין, ואין זה יחוד שלם כי זה היה סגולת ישראל מכל העמים, וזה יסוד אמונתנו, עכ"ל. והיינו, כי בהעדר אמונת היציאה אין לו את יסוד העבדות, וכל קיום התורה אצלו לוקה בחסר של כל עיקר העבודה.

ראינו את חומר הדבר. כאשר אדם נגש לקיום מצוה ללא קבלת עול - ברצותו מרחיב ברצותו מקצר, הוא רק "משתדל" לקיים. והרי על כך כתובה ב'שערי תשובה' לשון נוראה "ואת פושעים נמנה". הוסיף המשגיח ואמר "כי דיו לאדם בכחם כזה אף בענין אחד, כדי לפחד ולירא מלבא עמו למשפט".

12
 יתכן שהוא באמת תלמיד חכם, אך אם לאו, הרי פוסק רבינו יונה ז"ל שהוא עם הארץ.
 ולא סתם עם הארץ אלא עם הארץ שישן. ולא סתם שינת ארעי כי אם "ישנים שוכבים"
 עם הארץ ששכב לישון שינת קבע, כי אחרת לא יתכן איחור התשובה.
 ואם יחשוב האדם לתרץ את עצמו בתירוצים שונים, כגון: שטרדותיו גרמו לו, הזמן
 גורם, החברה גורמת ועוד, ידע כי אלו טענות של עמי הארץ הישנים ושוכבים ולא דעת ולא
 תבונה להם ולחמלט על נפשם.
 מסקנה: את כל אשר לו צריך האדם ליתן בעד נפשו. וצריך להתגבר על כל המכשולים
 ולהיות גיבור בכת התורה. מי שנשאר רחוק מתשובה הרי זה סימן שהוא עם הארץ.

16
המצוות. ובוה יש דרך אשר יקיים מצות התשובה ברוב
 חלקי עוונותיו, כי הריבוי בעוונותיו אגו הולך אחר הכמות
 כלומר לפי המנין (כמה פעמים עובר) רק לפי האיכות דהיינו
 * מה שנקל לאדם לקיים. ולכן אפילו בעבירה אחת, אם עבר
 עליה פעם אחת במה שנקל לו לקיים, זה חמור יותר ועונשה
 גדול ממה שעבר הרבה פעמים על מה שקשה לקיים, עכ"ל
 בשינוי לשון קצת.

13
 דבריו איכא יסוד בעבודה, והוא מעלת הקבלה. עוד למדנו עצה איך לזכות בדין.
 רבים באים לפני ר"ה וי"כ לשאול איך זוכים בדין, העצה היא לקבל עול תורה. וכן
 בכל דבר הצריך חיזוק העצה היא לעשות קבלה לתקן אותו דבר, ואין לדאוג אולי לא
 יקיים קבלתו, כיון שיש קבלה מוחלטת אפילו אם נכשל לפעמים אין בכך כלום ולא
 יאבד מעלתו. העיקר הוא שיקבל קבלה מוחלטת ואז יזכה לכל.
 [קובץ שיחות ח"ה שער אחד עשר מעלות הקבלה]

החלטות
 אדם המנסה לעשות החלטות להימנע מדבר זה או זה,
 יעברו עליו מלחמות חזקות דהרי היצר הרע אינו מוכן לוותר
 בקלות על שלו. וכה עוברים על כל אחד ואחד נסיונות רבות
 של מלחמות פנימיות. ודוגמא לזה המלחמה של יעקב עם
 השר של עשו כדכתיב "ויאבק איש עמו עד עלות השחר"
 (בראשית לב, כה) שהיה מלחמה ממשית הטוב נגד הרע, אך יעקב
 עמד בשלו כדכתיב "וירא כי לא יכול לוי". ועל ידי הנצחון הזה
 זכה יעקב לשם ישראל "כי שריתי עם אלהים - ותוכלי". ולנו
 יש כבר ירושה מיעקב כי אנחנו יודעים הסוד שמלחמת היצר
 יש לנצח במדת האמת (היינו ע"י החשבון האמיתי) - מדתו
 של יעקב - כמו שאנו אומרים קראת את שמו ישראל וישורון
 - לשון ישרות ואמת.

* כי איש אמת מכיר האמת וגם עומד בדיבורו ואינו
 הפכפכן. אך יחד עם האמת צריכים להשתמש בתחבולות
 כדכתיב (במשלי כ, יח) "בתחבולות תעשה מלחמה". והתחבולה
 לסייע האמת הוא על ידי לימוד חומר העבירות וגודל החיוב
 שלנו לעבוד את בוראנו וכנ"ל בפרק ז'.

הצעד השלישי
 לאחר שיתחזק הלב על ידי הלימוד וההתבוננות יעשה

החלטותיו. אך גם אחר כך צריך להמשיך לחזק את לבו כדי
 להיות מוכן לסבול את הסבל של הנסיונות והפתויים של
 היצר הרע וכדי לעמוד נגדם ברצון חזק. וכבר כתבנו בפרק
 הקודם שיש לקדם החיזוק בדברים הקלים, וזהו יסוד
 ההצלחה.

סיכום: עיקר העבודה לאחר הכרת החטא היא, לחזק הלב
 ע"י לימוד של חומר העבירות וערך הגדול של המצוות ואח"כ
 לעשות החלטות לימנע מן הרע ברצון תקיף ואמין.

תנו אור כי-תבא דניאל

14 מארי דחושבנא

כאמור, מי שמתחזק בתורה ובתפילה, ועוד מוסיף על זה לימוד בספרי יראה,
 קל לו יותר להתבונן במעשיו והליכותיו, לידע הדרך אשר צועד בה
 תמיד, הטובה היא - אם להיפך, חלילה.

ולכן מה טוב ומה נעים, בימים קדושים הללו, לעשות 'בדק בית', על ידי
 התבוננות וחקירה ברצף מעשיו מדי יום ביומו, החל מעת קומו ועד
 שובו למשכבו לפרש מעמל היום: איך ומתי קם בבוקר, מה הן הכנותיו לתפילה,
 וכל שכן - התפילה עצמה כיצד היא נראית, האם מכיין במקומות הטעונים
 כוונה, והאם מתפלל בזמנו, ובמנין ועוד. וכך ממשיך לחקור בבכני לבו את
 סדר יומו, ואופן התנהגותו בחברת מרעים. ומה שנראה לו דבר הטעון תיקון
 או שיפור, ראוי שיציין עלי גליון, שזה דבר הנותן חיזוק ותוקף כשלעצמו.

וכבר נדפסו זעיר פה זעיר שם, העתקים מכתבי ידם של גדולי ישראל, כמה
 שבחנו את עצמם באלו הימים, ומה שקבלו על עצמם להתחזק בהם.
 ומהם נראה וכה נעשה.

15

מח	שער	אלול
----	-----	------

תשובה על הקלות
 ראשית התיקון, הוא לתקן מה שקל לקיים הן בקיום
 המצוות והן בריחוק מן העברות. וזה עצה נפלאה איך להכנס
 בעול התשובה שמתחילה ירכז כוחותיו על הקלות, ולאחר
 שיראה פרי בעמלו יש תקוה שיעזור גבורה גם בדברים
 הקשים.

וליתר ביאור, יש כמה מיני מצוות ועבירות אשר אנו
 נכשלים בהם הרבה פעמים, אך אין הנסיונות שעומדות נגדינו
 דומות זו לזו לפעמים יש נסיון גדול וקושי וטרחה לקיים
 מצוה, אבל לפעמים אין הנסיון גדול כל כך וגם אין הטרחה
 גדולה כל כך ואעפ"כ אנו עוברים עליה.

והנה איתא בגמרא קשה עונשו של לבן מעונשו של תכלת
 (מנחות מג, א), היות שקל להשיג חוט לבן בעד ציצית וקשה להשיג
 חוט תכלת וחומר העברה תלוי על דרגת הנסיון. לדוגמא, מי
 שמבטל תפלה בצבור מפני שקשה עליו לעמוד בבקר, עונו קל
 ממי שמבטל תפלה בצבור מחמת שמאריך בשיחה בטלה. ולכן
 גם חובת התשובה גדולה יותר על עבירות הקלות ועל בטול
 מצוות הקלות. ומחדש ר' ישראל סלנטר זצ"ל באור ישראל פי'
 ט"ז שלכל הפחות יראה אדם לתקן הקלות שבכל מין עבירה.
 וז"ל, האדם צריך לחפש דרכיו ולעשות קבלות חזקות
 להשמר לכל הפחות את אשר נקל לפניו בכל פרטי התורה

17
הגר"מ רובמן זצ"ל בספרו "זכרון מאיר" מבהיר לנו כי קיימים שני
 מצבים בעולמו של החוטא:

האחד - אפילו שהוא נכשל בעבירה הוא יכול להציל את עצמו ע"י
 חזרה בתשובה. ומאידך - אם ישנה באיוולתו ולא ימהר לשוב בתשובה,
 תחול עליו קללת "אשר לא יקים".

בספר "שערי תשובה" (א, ו) כותב רבינו יונה ז"ל: "ועתה בינה שמעה
 זאת, כי הוא עיקר גדול: אמת כי יש מן הצדיקים שנכשלים בחטא
 לפעמים... אכן כובשים את יצרם מאת פניהם, ואם יפלו בחטא פעם אחת
 לא ישנו לו ונקוטו בפניהם וחזרים בתשובה".

אך כל אשר אינו נזהר מחטא ידוע ואינו מקבל על נפשו להישמר
 ממנו, גם אם הוא מהעוונות הקלים, אע"פ שהוא נזהר מכל העבירות
 שבתורה, קראוהו חכמי ישראל מומר לדבר אחד. ועל העניין הזה נאמר:
 "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם". ביאורו: אשר
 לא יקבל על נפשו לקיים את כל דברי התורה מראש ועד סוף. ויורה על
 זה: "אשר לא יקים לעשות", ולא אמר "אשר לא יעשה אותם".

אם עד הנה, כתבנו בדבר החיוב העקרוני להתחזק בימים קדושים אלה, ונקודות חשובות למחשבה, נבקש כזה בסיום המאמר, לציין אי אלו נקודות בענין היקבלות טובות שנהגים או לקבל על עצמנו, בעקבות ההתעוררות שבאה מהגברת חיילים לחורה ולתפילה.

כלל ברזל הוא, שהאדם נוטה להתרגש מדרשה טובה או ממאמר היוזק מיוחד, והוא מטבעו הפך לקבל על עצמו - באותו רגע - קבלה טובה זו, הקשורה לנושא שעל זה דיברו עכשיו בדרשה. אך דא עקא, שלעתים מחמת הקושי לקיים דבר זה, הרי הוא נשאר בסופו עם הרצון, ואין בידו מאומה!

לכן בטרם יקבל על עצמו איוז קבלה הגונה, ישקול במאוזני שכלו, האם זה דבר שיוכל לשאתו ולעמוד בו. למשל, אין רצוי כלל, שיקבל האדם על עצמו דברים שהם מנוגדים לטבעו, כמו מיצוט שינה או מיצוט באכילה, שבדברים הללו טבעו המורגל יהא לו למקוש, ועלול היצר להוסיף עליו עוד מדליה.

ואם הוא מסתפק בדבר, יוכל לקבל זאת על עצמו למשך זמן מוגבל, ואז יעקוב ויבחן את עצמו אם הוא מצליח לעמוד בזה. טבעי הדבר, שזה יתקבל אצלו בתחילה בכבוד ובקושי. גם נפילות וירידות הן דבר שבשגרה, ואל לו לאדם להתרגש מזה, וכל שכן שלא להתייאש מפני שגם הזמן, מתרגלים ועולים על דרך המלך.

אם בכל זאת, לא עלה בידו את אשר קבל על עצמו, מה מקום ישנו לייאוש? יקבל נא על עצמו, קבלה אחרת שהיא קלה יותר עבורו, ויהי ה' בעזרו למצו יוכל שאתו. וכבר שנינו (שבת קד, א) מאמר דריש לקיש, שהבא ליתוהר מטייעים אותו!

18 וזאת באה התורה להזהירנו, שאם אדם אינו מקיים אפילו דבר אחד, אף שהוא מהעוונות הקלים, הוא נחשב מומר לדבר אחד ועליו התכוונה התורה "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת" - הוא בגדר ארור! לצערנו, יש אנשים ש"נופלים" בחטאים מסוימים והם מרגישים אחרי הנפילה שהנה זה סוף הדרך לגביהם והם אינם יכולים לשוב בתשובה באיסור זה.

בספר "מעייני הישועה" מרחיב את הדברים הרב ישראל לוגאסי שליט"א באופן נפלא:

המבוקש מהאדם הוא כלל לא לנצח אלא להילחם. לניצחונות דרוש סייעתא דשמיא מיוחדת הניתנת לבסוף, כשמן השמים מחליטים. אבל כדי שיחליטו מן השמים ליתן לך את מתנת הניצחון, דורשים ממך את מאמץ הלחימה. גלוי וידוע לפניו ית' שהמעידות תהיינה תכופות, ובפרט בניסיונות של עכשיו. ואם כן, נתבונן, האם הקב"ה דורש מאיתנו כל פעם לנצח? הרי זה בלתי אפשרי. וכי יתכן שיוכל מישהו לומר על עצמו שלא נכשל מעולם? יכול מישהו לומר שלא עברו עליו ירידות ונפילות רבות, ולו היא זה גם אדם גדול?

הלא על זה כבר התאונן הגאון ר' יצחק הוטנר בעל "פחד יצחק" באומרו: "כותבים על גדולי ישראל הגותיהם, מעלותיהם, מדרגותיהם, מופתיהם, אבל מדוע מתעלמים מלכתוב את דרך עלייתם שהייתה צרופה קשיים וניסיונות לרוב, הלא זה עיקר הלימוד שיש ללמוד מתולדות ה' הפני חיים, ה'בן איש חי, ה'חזון איש, וכן כל גדולי ישראל.

על אחת כמה וכמה אנו, בירידת הדורות, תשושי הכוח, מחוסרי יציבות, ומאידיך נוסף עלינו ריבוי הניסיונות לאין שיעור בכמות ובאיכות,

הכיצד יתכן שנדרש מאיתנו תמיד לנצח מבלי למעוד? הרי זה שקר גדול לומר כך. וחייבים אנו לומר, שהמבוקש מאיתנו - להילחם ולהתחיל כל פעם מחדש בגדרים ובעצות מהודשות, וגם אם נפלנו כמה פעמים באותו יום ובאותה שעה - להתחיל כל פעם מחדש, ובהו אנו עושים את המוטל עלינו. פשוט לא לנטוש את מערכת המלחמה. עם הפציעות, עם הכאבים, לתבוס אותם הבישה זמנית, וכחייל נאמן לקום בשארית הכוח להתחלה חדשה.

19 היש הצטיינות גדולה מזו בפרט בימינו?! היש שעשועים גדולים להשיג מאשר לראות תשושי כוח, חסרי עצה, דור יתום המתמודד במעט ידיעתו, במעט כוחו, על מה שכן כבר אפשר להתמודד?!

וברור הוא, שאם אתה אכן עושה את המוטל עליך, והוא להתחיל כל פעם מחדש - הרי שאהוב אתה למעלה ולמטה. כי מה אכפת לך מהירידות והמעידות שעברת, הלא בין כה המה בלתי נמנעות, וכן דרך הגדילה - מנפילות וקומות. את כל הנפילות אפשר בסוף לתקן. חרטה על העבר, תשובה ויודוי, מתקנים הכל. העיקר שלא ליטוש את כלי המערכה ולהרים ידיים כשבוי ונכנע לאויב.

עוד היה אומר ר' יצחק הוטנר זצ"ל: "שבע יפול צדיק וקם" - אנשים חושבים שכאן בא הכתוב להשמיענו מעלת הצדיק בזה שנופל וקם, ולא מבינים שכאן בא לומר לנו מהות דרך גדילת הצדיק, שהיא רק דרך שבע יפול וקם, שדרך הנפילות והקומות צומח צדיק, וזהו התנאי לצמיחת הצדיק.

אם כן, מה בכך שהתחלת כמה פעמים ולא הצלחת. תמנה את ההצלחות, לא את הכשלונות. שים לב על מה שכן הצלחת לקום ולנצח.

כלל גדול בדינו: אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. ואם הדברים אמורים על ההשתדלויות שחייב אדם למצוא גדרים וסייגים כדי להימלט מהרע, ועם כל זה - כל אשר בכוך לעשות - עשה, על אחת כמה וכמה שהדברים אמורים לגבי הניצחונות, שאין הקב"ה בא בטרוניא לאדם שעשה את השתדלותו ולבסוף נכשל.

וראיתי במכתב מהגה"ק ה"סטייפלער" זצוק"ל, שעצם ההתגברות והקימה מהנפילה, הוא התיקון הגדול ביותר, והוא גופא הניצחון.

ונראה עד כמה שזה אמת בהקדים דבריו המפורסמים של הבעל-שם-טוב זצוק"ל, שהיצר, שמפתח לעבירה, אין כוונתו להסתפק בעבירה עצמה, אלא בעצבות וחלישות הרוח שתצמח לאחר מכן.

אין שום התגברות שהולכת לחינם. כל השתדלות ומאמץ פועלים פעולתם קדימה, ולכן, טעות לך לבין שמעתה מבקשים ממך יותר ממה שעשית קודם. זה אינו בהכרח כלל. הדרוש ממך הוא פשוט לחזור על אותו מאמץ והשתדלות שעשית בעבר, ולא ליפול ולהדול ממנו, וזהו הניצחון!

[Ramban quotes two additional interpretations of this verse from the Jerusalem Talmud:]
But in the Talmud Yerushalmi in Tractate Sotah I saw the following: The verse states: one who does not uphold the words of this Torah. - Is there then a falling Torah that it must be held up?
Rabbi Shimon ben Yakim says: This refers to the sexton.
Rabbi Shimon ben Chalaftha says: This refers to the earthly court.
For Rav Yehudah said in the name of Rav Huna, who said in the name of Shmuel: It was concerning this matter that Josiah rent his garments and said, "It is incumbent upon me to uphold."
Rabbi Asa said in the name of Rabbi Tanchum bar Chiya: Even if one studied the Torah and taught it to others, and observed and performed its commandments, but had the capacity to strengthen it among the public and yet did not strengthen it, he is included in the curse of this verse (Yerushalmi Sotah 7:4).
[Ramban explains the latter explanation of this Yerushalmi:]
[The Sages] thus expound this verse's "upholding" as referring to that of the royal house and the office of the Nasi, who have the power to uphold (i.e., enforce) the observance of the Torah and even if he was among the wicked who nullify it. And even if he was a perfectly righteous person in his own deeds, but he had the ability to strengthen the observance of the Torah among the wicked who nullify it, and he did not do so, he is accursed.

However, R' Moshe Sofer notes that the obligation to admonish the people is conditional upon the times in which one lives. It is valid for a generation that will listen, but not valid for a generation that is not ready to listen. The Talmud (Yevamos 65b) teaches that just as it is a mitzvah to admonish people who are likely to be receptive, so too it is a mitzvah to refrain when they reject preachings.

פי פראד

What does the Torah command us to do in such times? The Ohr HaChaim continues his elucidation of the verse:

"Gather it inside your house." Gather those straying, wandering souls into your house — the *beis hamidrash* [study hall] — and teach them Torah and mitzvos. "It shall remain with you until your Brother inquires after it." Hashem will eventually gather up these souls, and consider it as if you returned them to Him.

You cannot imagine the debt of gratitude a parent feels toward someone who returns his or her lost child. Out of supreme gratitude, they would literally do anything for the person. Extrapolate once again to Hashem. How must He feel when He sees someone returning one of His lost children, and how willing is He to do anything for that person?

The Talmud states that if a person teaches Torah to the son of an Torah-ignorant person, Hashem grants him the ability to nullify all painful decrees, as the prophet Yirmiyahu said, "Im totzi yakar mizoleil — if you shall bring forth an upright person from a sinner, kefi tihyeh — then you shall be like My own mouth" (Yirmiyahu 15:19).

Astonishingly, Hashem is so grateful to those who return lost souls to Him that He rewards them by giving them as much power to nullify decrees as He has to make them.

The Torah mentions the mitzvah of *hashavas aveidah* several times, one of which is in *Parashas Ki Seitzei* (Devarim 22:1-2). "You shall not see the ox of your brother or his sheep or goat cast off, and hide yourself from them; *hasheiv teshiveim le'achicha* — you shall surely return them to your brother. If your brother is not near you and you do not know him, then gather it inside your house, and it shall remain with you until your brother inquires after it, and you return it to him."

In his commentary to these verses, the *Ohr HaChaim HaKadosh* writes that "ox, sheep, and goat" are actually references to people who are no more knowledgeable (in terms of Torah knowledge) than animals. When you find such a person, and he belongs to "your brother" — a reference to Hashem, who relates to the righteous as "brothers" — do not hide yourself. Don't turn a blind eye toward the "castaways," the unfortunate souls who have become estranged from Hashem. Return them to your "Brother," Hashem.

28

Parshas Ki Savo [409]

master.⁵ As true servants of Hashem, we must encourage others to serve Hashem along with us. However, we must do so with purity of heart and not because we would like to feel important or become known. We should reach out to others out of a sense of humility.

There is great reward awaiting one who upholds the Torah in such a way. The *Tanna D'vei Elyahu* (8) thus tells of Elkanah who used to meander through the towns four times a year to gather people and encourage them to come with him to the Mishkan. It was partly in this merit that the prophet Shmuel was born from him.

24

רמיה, על כן יחזיק ידי עושי המלאכה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ירושלמי סוטה פרק ז, הלכה ו) "ארוור אשר לא יקים" — אדם שלמד ושנה ולימד לאחרים וקיים את התורה ויש בידו כח להחזיק ידי העוסק בתורה ובמצות ולא החזיק הרי הוא בכלל "ארוור אשר לא יקים", עכ"ל.

וכ"כ הרמב"ן כאן וז"ל, ובירושלמי בסוטה (פ"ז ה"ד) ראיתי, "אשר לא יקים וכו'", אמר רבי אסי בשם רבי נתחום בר חייה למד ולימד ושמר ועשה והיה סיפק בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארוור, ידרשו בהקמה הזאת, בית המלך והנשיאות שבידם להקים את התורה כיד המבטלים אותה, ואפילו היה הוא צדיק גמור במעשיו והיה יכול להחזיק התורה ביד הרשעים המבטלים אותה הרי זה ארוור, עכ"ל.

מוטל על כל אחד כפי שכוחו לעשות, להיות לוהט בוויזות במלאכתו, לעמוד בפרץ כארי לתקן החומה, להחזיק ולהעמיד תורה בישראל בכל אתר ואתר.

25

לב אליהו — מגילת אסתר

ומסיים ר' איצל ז"ל, שלמדיו מזה ק"ו, ומה בעבירה של חילול השם שגורם בזה להחטיא את הרבים עונשו גדול כל כך — שאין כח בתשובה ולא ביהו"כ ולא ביסורים למרק עון זה — רק במיתה! א"כ ק"ו במדה טובה המרובה חמש מאות פעמים — בקידוש השם — שהם מצדיקי הרבים כאמור, אע"כ שאין די לשלם לו שכרו בעולם הזה בחייו כאן, אלא הרי הם ככוכבים גם לעולם הבא — לנצח עולם ועד!

וכתב רבינו יונה ז"ל בשער השלישי אות יט (בהמדרגה השניה חומר מצות עשה), וז"ל: ודע כי נתחייב הנבוא להיות ציר נאמן ועבד משכיל בכל מלאכת עבודת אדוניו, והפועל הנאמן יהי מהיר במלאכתו וישגיח על מלאכת הפועלים חבריו, ועיניו על דרכיהם לראות אם באמונה הם עושים, ויזהירם ויודיעם את המעשה אשר יעשו, כי חפצו ורצונו אשר תיעשה מלאכת אדוניו בלא רמיה, על כן יחזיק ידי עושי המלאכה.

הרי שלא מספיק אם אמר יאמר האדם די לי להציל את עצמי ולא ישגיח לזכות גם אחרים בקיום רצון השי"ת, כי רק בכך יקרא "עבד משכיל" — ופועל נאמן! ולא זולת זה. כי אם יש בכחך להרבות פעלים לתורה ולמצות, ואין אתה עושה כן, הרי"ו עדות בתורה כי אין עבודתך לשמים, ולא לכבוד שמים אתה עוסק בתורה ובמצות, כי אם להרבות שכר ותו לא מיד. וכמו שסיים רבינו יונה שם וז"ל: וארז"ל בספרי "ארוור אשר לא יקים" וגו', אדם שלמד ושנה ולימד לאחרים וקיים את התורה ויש בידו כח להחזיק ידי העוסק בתורה ובמצות ולא החזיק הרי הוא בכלל ארוור אשר לא יקים ע"כ.

והרי עוד יותר, שאפילו לימד לאחרים תורה, ובודאי זיכה אותם הרבה, ועומד לקבל עפי"ז שכר הרבה מאד, מ"מ כיון שהי' כח בידו גם להחזיק ולא החזיק, הנה הוא מראה בזה כי אינו ציר נאמן ועבד משכיל לאדוניו — להקים תורה בישראל, אלא כל כוונתו להרבות שכרו, אם בזה אן בבא, ולכן הרי הוא בכלל "ארוור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת" והרי"ו גורא למבין דבר!

ובספרי שם אמרינן גם איפכא, אם לא למד אדם, ולא עשה, ולא לימד לאחרים, ולא הי' בידו להחזיק והחזיק, ולא הי' בידו למחות ומיחה הרי"ו בכלל "ברוך אשר יקים" וגו'. כי האיש הזה בודאי מה שלא למד ולא עשה וכו', אונס גמור הוא ולא הי' בידו ללמוד ולעשות, והא ראי' שהרי מחזיק ומוחה באחרים ללמוד ולעשות, ומתאמץ בזה הרבה אע"פ שאין בידו, הרי"ו אות כי פועל נאמן הוא ועבד משכיל לאדוניו, וחפצו ורצונו אשר תיעשה מלאכת אדוניו בלא רמיה, על כן יחזק ידי עושי המלאכה, כמ"ש רבינו יונה ז"ל, ולכן הרי הוא בכלל ברוך!

29a והנה לפירוש הרמב"ן חייב אדם לקבל

על עצמו כל התורה בשלמותה, והירושלמי מוסיף שלא רק על עצמו עליו לקבלה, אלא לחזק את התורה גם בידי אחרים, כרם בדברי רבינו יונה (שער ג' י"ח) מתבאר הענין על נכון וז"ל, ודע כי נתחייב הנבוא להיות ציר נאמן ועבד משכיל בכל עבודת אדוניו, והפועל הנאמן יהיה מהיר במלאכתו וישגיח על מלאכת חבריו, ועיניו על דרכיהם לראות אם באמונה הם עושים, ויזהירם ויודיעם את המעשה אשר יעשו, כי חפצו ורצונו אשר תיעשה מלאכת אדוניו בלא רמיה, על כן יחזיק ידי עושי המלאכה עכ"ל.

ב] איתא בספרי "ארור אשר לא למד, לא נאמר, אלא אשר לא יקים, מכאן אמרו, למד ושנה ולימד ולא החזיק, הרי הוא בכלל ארור, לא למד לא שנה והחזיק, הרי הוא בכלל ברוך המקים את התורה". שכן איתא בחז"ל (הובא בפירוש" לעיל פסוק יב) שכל הארורים הנזכרים נאמרו קודם כבודות בהר גריזים.

באגרת תמיכה להג' רבי אליעזר שולביץ זצ"ל, ראש ישיבת לומזיה בפולין, עורר מרן החפץ חיים את נדיבי העם, לתרום חלקם במגבית למען ישיבתו, וכה אמר: "הרי לנו מדברי חז"ל, עד כמה נחשבה החזקת התורה כעיקר שהכל תלוי בו, שכן בהר גריזים והר עיבל קבלו ישראל את התורה באלה ובברית. והנה חתימת כל הדברים הללו היתה דוקא בכרכה על החזקת תורה, ולהיפך חלילה, בביטולה, כי כידוע, הכל הולך אחר החיתום. ואם כך היה בדורות הראשונים, שהיתה התורה מרובה בישראל, מה גדול כח המחזיק את התורה שלא תמוטט ח"ו לגמרי בדורות הלאה"⁴⁸.

32 ט"ב פרשת כי תבא התורה תעג

למדים אנו שאם אדם לומד תורה וגם מלמד תורה לאחרים, והוא שומר ומקיים את כל המצוות, אבל אינו מחזיק אחרים - הרי הוא בכלל ארור, כיון שאם היה יכול לעשות שעוד יהודי ילמד תורה ולא עשה הרי הוא בכלל ארור. ולהחזיק תורה לאחרים היינו לעזור בגופו, בממונו ובנפשו שעוד יהודי ילמד ויקיים את התורה, ואם הוא לא מחזיק ולא עוזר לאחרים אזי למרות שהוא לומד תורה ומקיים המצוות הרי הוא בכלל ארור רח"ל.

וכן להיפך, גם אם אין הוא צדיק גדול ולא לומד תורה וכל שכן שאינו מלמדה לאחרים, אבל מחזיק אחרים ועוזר להם לעסוק בתורה ובמצוות - הרי הוא בכלל ברוך.

33 א"א זכור

אולם לכשנדייק בדברי הירושלמי הללו נמצא שהם כוללים בקרבם משמעות נרחבת עוד יותר. הרי חז"ל אמרו במפורש שהמדובר במי שלא רק למד, אלא שגם לימד אחרים, אלא שמכל מקום היה עליו מלבד זאת גם להשתדל בהחזקת אחרים.

* המעיין בדברי הירושלמי ימצא שחז"ל מכוונים דבריהם במיוחד כלפי החזקת התורה באמצעות הממון. בהקשר לכך נאמר בירושלמי (שם): עתיד הקב"ה לעשות צל לבעלי מצוות בצילם של בעלי תורה, שנאמר (קהלת ז, יב): "כי בצל החכמה, בצל הכסף, ונאמר (משלי ג, יח): "עץ חיים היא למחזיקים בה".

הוי אומר שאדם אינו יוצא ידי חובתו במה שלמד תורה, ואף לא במה שהרביץ תורה לתלמידים, וכל עוד יש לו אפשרויות לתמוך בידי לומדי תורה, חייב הוא גם להחזיק בהם ולתמוך בהם.

תארי המעלות שהוא מעטר אותו בהם; באמונתו ובחסידותו, בענוותנותו ובייחוסו, הוא מוסיף לציין את נדבת כיסו, ללמדך ששבח זה אינו נופל בערכו מן הקודמים לו.

ולא עוד, אלא שאם יש ביד אדם לתמוך בידי לומדי תורה, והוא מתרשל בתחום זה, לא יועילו לו זכויותיו שצבר בשאר התחומים, והוא עלול, חלילה, להיכלל בכלל "אשר לא יקים".

לאור זאת יובן כי מאמר חז"ל הקובע שאדם ניכר, בין השאר, גם בכיסו, אינו פרט שולי באישיותו של האדם, אלא פרט המלמד על האישיות כולה. שיעור קומתו הרוחנית של האדם נמדד לא רק בתלמודו ובמצוותיו, אלא גם בנדבת כיסו, ואם בפרט זה מצוי פגם, הרי זה מורה על חסרון מרכזי שבנפש.

נחשב לפורק עול ארוננו מעליו ונקרא מומר לדבר אחד, עוד מביא הרמב"ן מהירושלמי, דקאי על בית המלך והנשיאות שביים להקים את התורה ביד המבטלים אותה, ואפילו היה צדיק גמור במעשיו, והיה יכול להחזיק התורה ביד הרשעים המבטלים אותה הרי זה ארור, ואיתא שם דיאשיהו המלך קרע את בגדיו בקוראו מקרא זה ואמר עלי להקים, ומסיים הרמב"ן שפירוש הירושלמי קרוב לפירושו.

נמצינו למדים שלא רק מוטל על היחיד לצאת ידי חובתו הוא, אלא אחראי הוא לפי יכולתו לראות שיעשה מלאכת שמים גם ע"י אחרים, ובספר (מס"י י"ט) קורא לענין זה קנאה לכבוד שמים, ומונה אותה יחד עם השמחה והדבקות בעבודת ה' כשלושה ענפים של מידת האהבה חז"ל, וזה פשוט מי שאוהב את חבריו, אי אפשר לו לסבול שיראה מכים את חבריו ובודאי שיצא לעזרתו, גם מי שאוהב שמו ית' לא יוכל לסבול ולראות שיחללו אותו ח"ו ושיעברו על מצוותו.

קרע בגדיו, שהצטער על ביטולה של תורה, אף שמתבטלת ע"י אחרים, והוא מ"ש בתנא דבי אליהו, כל חכם מישראל שיש בו ד"ת לאמיתו, פתאנח על כבודו של הקב"ה כל ימיו, אם האדם אדיש על מצב ביטולה של תורה, הוא כחסרון באמונה אמיתית, שיתכן שתהיה בטלה ח"ו ואין דבר, כי אם היה בעיני חזק האמונה הלוה, שתקומת התורה הוא דבר מוכרח, וכלי זה לא יתכן קיום העולם, בודאי היה מודיעו לומר עלי להקים לפי כוחי.

אבל כהיום בעוה"ר גם הרגשת הימים הנוראים נתרופפת, האם אין זה בבחינת תורה נופלת, תורה שלמה להחזיר למוטב, ולהפוך אנשים לבעלי חשובה, עומדת ח"ו להשתכח ולהתבטל, האם אין חובה בזה לומר עלי להקים? הסבא היה רגיל לומר על הענין של חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, דלכאורה הוא חוצפה וגסות רוח, אמנם כוונת חז"ל דיש צילומים שונים, יש צילום רק חלק מצורת אדם או חלק מכל גופו, ויש צילום כל תמונת האדם מראשו ועד רגלו, ויש צילום כזה אף כי הוא בפורמט קטן, אבל עכ"פ נותן לנו מושג בכל הקומה שלו, מה שאין כן הצילום שהוא רק במקצת.

זה כוונתם חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם, היינו אף שבודאי שכל מעשיו היותר גדולים הוא רק צילום בפורמט הקטן, אבל הוא מסוג צילום שלם, היינו דחפצו חזק להיות מסור לחפץ ה' בכל מה שדורש ה' ממנו, ואינו מתפטר משום דבר ומשום חלק התורה שקבלנו מאבותינו, ענין כזה הוא מיסודי האלול ומיסודי התשובה, אבל בכ"ז הגנו במבוכה איך לסדר הלמעשה, אשר גם בזה נגע מרן הגרי"ס ז"ל סימן כ', וכדבר הקשה ההכרח להתגולל בנחת ולהשיגו ברוב זמן ועידן. (המוסר והדעת).

עבודת האדם - להוציא מן הכוח אל הפועל

אזרז אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם (כו. כז)

באבות דרבי נתן (פ"ח ה) תניא: "אז נברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ו' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמר" (מלאכי ג. טז). אלז זון יראי ה' / אלו שגזורים גזרה ואומרים נלך ונתיר את האסורים ונפרה את השבויים, הספיק הקב"ה בידיהם והולכים ועושים מיד. ואלו הם ולחושבי שמר, אלו שמחשבין בלבם ואומרים נלך ונתיר את האסורים ונפרה את שבויים, ולא הספיק הקב"ה בידיהן, בא מלאך והבטן בקרקע.

ותמחה להבין מדוע אלו שחשבו בליבם לעשות מעשה טוב ולא הצליחו, נענשים, ובא מלאך חובטן בקרקע, ואדרבה, הרי אצל הקב"ה נחשבת מחשבה טובה כמעשה (קידושין דף מ ע"א), ואם כן, צריך להיות נחשב להם שזוהו עשו מעשה טוב אף על פי שלא הצליחו.

ביאור הדברים, עבודת האדם היא להוציא מן הכוח אל הפועל. אי אפשר להסתפק בכוחות ומחשבות טובות שהן בלאו הכי טובעות בטבע האדם אלא צריך להוציאן אל הפועל, ותחילת העבודה להוציא אל הפועל תלויה בהחלטה, והיינו שחליט בהחלטות גמורה ובהסכמה חזקה לבצע את הדבר בפועל, וזה מתבטא בניבוי, שמוציא את המחשבה לפועל על ידי הדיבור, כי כשאדם מוציא את הדבר לפועל, בהחלטה, בניבור או במעשה, הרי זה מהווה חוכמה ברורה שרצון שלו היה רצון חזק ואיתן, ולכן הוא זוכה לסייעתא דשמיא להוציא מן הכוח אף הפועל.

לכן מי שמוציא את מחשבתו הטובה מן הכוח אל הפועל, אותו הכתוב מכנה בתואר הנעלה ביותר יראי ה', כי הוציאה לפועל מורה שרצונו לעשות טוב הוא רצון חזק ואיתן, הנובע מתוך יראת שמים טהורה.

אבל יש כאלו שאכן הם רוצים לעשות טוב, אבל הם בגדר של ולחושבי שמר, שיש להם רק מחשבה טובה ורצויה, אך אינם מוצאים מהכוח אל הפועל, כי המחשבה שלהם איננה מתוך רצון חזק והסכמה ברורה ואיתנה, ומשום כך

אינם זוכים לסייעתא דשמיא - ולא הספיק הקב"ה בידיהם, וכל כך למה, כי הרצון שלהם היה רק בגדר מחשבה ותו לא.

ומכיוון שלא הוציאו לפועל, בא מלאך וחובטן על הקרקע, לרמוז שאדם זה נשאר בקרקע לא מעובדת שאינה מוציאה פירות, היות שלא נחרישה ונעבדה כראוי.

ואמנם מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, אבל כאמור, מי שלכלל מעשה לא בא, ולא הוציא מהכוח אל הפועל, הרי זה מורה שהמחשבה הטובה לא היתה יותר מגדר של מחשבה טובה, בלי רצון חזק ואיתן להוציאה אל הפועל, ולכן אף על פי שמקבלים על כך שכר, את המעלה הגדולה של אשר יקיים את דברי התורה בפועל - אין לו.

44 ש ע ר א ש ו י

ענין הנסיון הוא לדעתי בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה, יקרא נסיון מצד המנוסה אבל המנסה ית יצוה בו להוציא הדבר מן הכוח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד. ודע כי השם צדיק יבחן כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הנסיונות בתורה לטובת המנוסה (וירא. שביעי).

הרי גם ל"ב טוב" עדיין אינו התכלית האחרונה, והמעלות והמידות הטובות מוכרחות להגיע לכלל מעשה. ואם שכר המעשה הטוב הוא הרבה יותר גדול מאשר שכר לב טוב, אנו מבינים כי המעשה הטוב הוא יצירה חדשה לגמרי לעומת טובי-הלב. אכן, מעשה טוב הוא יצירה חדשה! על העקידה עצמה אין לנו לחשוב כי בקלות היא עלתה לאע"ה וליצחק אע"ה. חז"ל מספרים במדרש שנחמא כמה טענות חזקות טען עליהם השטן כדי לעכבם, וכמה משולים עמדו להם על דרכם אל הר המוריה, וממש כל צעד וצעד עד שם היה נסיון, וזוהי האמת: עד כמה שיש לאדם לב טוב - כל קושי העבודה הוא להוציא המעשה הטוב אל הפועל.

אבי ה"מוציאים אל הפועל" היה אע"ה. הרבה חכמים גדולים הגיעו להכרות אמיתיות, אך לא הוציאו אותן לכלל מעשה, או שהסתפקו בחכמתם או שנכשלו בביצוע ההכרה. ובוא וראה עד היכן הדברים מגיעים: אברהם זכה לגילוי שכינה, ותוך כדי התגלות ראה שלשה ערבים עומדים, ומיד ביקש מהקב"ה: "ויאמר אד' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך" (תחילת יירא), וקבע בזה הלכה: "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה" (שבת ככו, ע"א), ובאמת הקב"ה המתין לו, שכתוב אחרי פרידת המלאכים "ואברהם עודנו עומד לפני ה'", וזה תיקון סופרים שהיה צריך לכתוב "וה' עודנו עומד על אברהם" (שם, שני). הרי קבלת פני שכינה היא תכלית תקות אדם ופסק אע"ה הלכה כי הכנסת אורחים שהוא מעשה קטן ויבש, גדולה ממנה, ומסתמא זהו גם כבודו ית' שיפנה מההתגלות אל המעשה. וזהו היסוד: מעשה פשוט של הכנסת אורחים הוא הוצאה אל הפועל הטוב לעומת גילוי שכינה, ומעשה עדיף! כמה שאדם מוציא הדברים מהכח אל הפועל הוא נהיה יוצר חדשות. הוא

נהיה יוצר תורה ועושה את עצמו. וכך אמרו חז"ל עה"פ "אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם - א"ר חמא בר"ר חנינא אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו אתם עשיתם עצמכם מעלה עליכם אותם. א"ר חנינא בר פפי אמר להם אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם ועשיתם אותם" (ויקרא פל"ה, ו). השומר תורה למעשה נחשב לו כאילו יצר את המצוות עצמן, כי כך הוא: קיום המצוות בפועל בשלימות דורשת עמידה בנסיגות רבים וכוונה רבה ודקדוק על כל פרט, עד שקיום המצוה היא יצירה שלימה של האדם, ולעומתה המצוה הכתובה בשלחן ערוך היא עדיין "בכח". ועוד זאת כי האדם המקיים המצוות נחשב לו כאילו עשה את עצמו מחדש, ואכן המקיים מצוות בשלימות נהפך לאיש אחר. בלי מצוות הוא "אדם בכח"; המעלות הגנוזות בנשמתו אינן יוצאות אל הפועל, כי רק המצוות הן הן סוד הוצאה אל הפועל הגמור. הוי אומר, כי המפתח לכל העבודה ולכל שלימות הוא המעשה, (עיינן בזה דעת חכמה ומוסר ח"ג, עמ' קנז, רט וכו', רמד וכו').

באר החיים

ובזה מצינו עוד דרך לפרש דברי האר"י הקדוש שהפסוק (ישעיה מג, טז) "הנותן בים דרך" מרמז על חודש אלול, כי ימים אלו הם דומיא דים, מה ים לא מצינו בו שביל ודרך קבועה לעבור בו, יש וצריך לשוט דרך המים, ולפעמים צריך להכניס ראשו במים עד שיעבור עליו הגל וכיוצא בזה, כמו כן על כל אחד לפלס דרכו כפי נטיית לבו, ולב יודע מרת נפשו ובמה עליו להתחזק, ומה הם החסרונות המוטלים עליו לתקן. ובשם צדיקים אמר כ"ק אדמו"ר מטאהש שליט"א, לרמז בפסוק (משלי טו,

כג) "דבר בעתו מה טוב", שבשעת הכושר ובזמנים טובים, אפילו "מה" היינו קבלה דהו, נמי "טוב" ויקר לפני הקב"ה. והרה"ק בעל הבית אהרן מקארלין זי"ע היה אומר שההבדל והחילוק בין "אפס" ל"עפס" [שמשמעה באידיש לדבר מה] הוא נקודה של האות פ"א דגושה. וכיוצא בו אמרו, שהחילוק בין "יָמּוּ" ל"יָמְתוּ" הוא האות דגושה של התי"ו, והיינו שקבלה כל דהוא מחלקת בין מאומה לדבר מה, ובזמן נשגב כזה בוודאי יזכה להוציא מחשבתו מן הכוח לפועל, אמן כן יהי רצון.